

ОСНОВИ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

Френ Армор
Ірина Сіданіч

**Уроки
ДЛЯ ВИХОВАННЯ
характеру**

**Будуйте своє життя
на надійному фундаменті**

ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія»

2015

УДК
ББК

ФРЄН АРМОР
ПРИНА СІДАНІЧ

ISBN

Навчальний посібник є складовою навчального комплексу «Основи християнської етики». Укладений відповідно до Програми з основ християнської етики в загальноосвітній навчальній школі, містить десять практичних занять, у яких розглядаються десять позитивних рис характеру людини. До змісту занять входять приклади, вправи, практичні завдання, головоломки та контрольні питання тощо.

Посібник призначений для дітей молодшого і середнього шкільного віку для закріплення знань, формування навичок та розвитку умінь виховувати свій характер на християнських засадах.

ЛЮБИЙ ДРУЖЕ!

Кожна людина має усвідомлювати, що вона – не просто піщинка Всесвіту, а та, яку на Свій образ і за Своєю подобою створив Бог, задля якої Він створив увесь цей світ.

Кожна людина неповторна, але усі ми рівні перед Богом, маємо рівні права, тож не можемо ставити себе вище від інших. Кожний із нас має прагнути до духовного росту, набуття позитивних рис характеру, творення добрих справ. Така схильність характеру є ознакою високої моралі, вона визначається проявами християнської волі і вчинків.

Як ти думаєш, які риси характеру повинна мати людина для того, щоб жити в злагоді з іншими, щоб від людини була користь для інших, щоб людина нікому не шкодила і не заважала жити, щоб її щоденне життя було приємним і корисним?

Всім відомі позитивні риси характеру людини – відповідальність, чесність, сміливість, доброта, працьовитість, співчуття, надійність, відданість, громадянський обов'язок – це те, що має бути головним у нашому характері, має вирізняти нас із-поміж інших. Це наші духовні путівники, які роблять нас справжніми християнами.

Навчальний посібник «УРОКИ ДЛЯ ВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ» допоможе тобі виховати найважливіші риси характеру, розбудувати своє життя на надійному фундаменті

З повагою автори посібника

Повага

Повага людини до людини є основною моральною заповіддю при творенні стосунків, налаштованість людини бачити в іншій гідну особистість і таким чином відповідати цьому поняттю.

Повага – це визнання гідності іншої людини, дотримання справедливості у стосунках, визнання рівності прав людей, їх права на свободу; довіра до людей, повага їх поглядів, переконань та прагнень. Моральний досвід людства є цінним носієм розумної організації життя на Землі: виважені стосунки, у яких утверджується повага людини до людини, здатність налагоджувати взаєморозуміння та приязнь.

Кожна людина є представником роду людського і як така, по-перше, не повинна соромити рід людський негідною поведінкою. Вона повинна діяти так, щоб бути гідною поваги, а отже, заслужити її з боку інших людей. По-друге, у стосунках виходити з принципу поваги інших людей, не ображати і не принижувати їх людської гідності. Повага базується на реальних чеснотах людини. Можна когось не любити, але не можна не поважати людини, якщо вона має внутрішню цінність, тобто діє згідно з законами добра і справедливості.

Виявляти повагу до людини означає віддавати їй належне місце серед Божих створінь, сприймати її так, як сприймає Бог, і відповідним чином ставитися до неї. Повага має велике значення для розвитку характеру, тому їй потрібно приділяти особливу увагу.

Наприклад, якщо я вважаю, що всіх людей створив і полюбив Бог, то я намагатимуся бути чесним, щедрим, добрим і вірним по відношенню до них. Я ніколи не крастиму в них, не ображатиму нікого, тому що поважаю всіх як Божих створінь. Я також є Божим створінням, тому своєю поведінкою не хочу знеславити Бога чи себе.

Наша поведінка є доброю, якщо ми поважаємо інших людей. Чемне поводження, ввічливе спілкування, прибирання за собою, ощадливе ставлення до чужого майна, дотримання законів — все це демонструє вашу ввічливість. Інший спосіб виявляти повагу — розуміти, як те, що ми робимо, впливає на інших, і намагатися не завдавати нікому клопоту чи незручностей.

Біблійна історія

У Біблії є історія про молодого чоловіка на ім'я Давид, який виявив велику повагу до іншого чоловіка, якого звали Саул. Бог обрав Саула, щоб той став першим царем над ізраїльським народом. Але Саул не слухав Бога і з часом став дуже поганим правителем. Тому Бог вирішив, що наступним царем буде Давид. Але це сталося не одразу. Давиду довелося чекати багато років, перш

ніж помре Саул. Протягом цього часу Саул неодноразово намагався вбити Давида.

Давид довгий час переховувався від Саула і його людей. Але одного разу він отримав велику стратегічну перевагу над Саулом. Ось що сталося:

І прийшли зіфеяни до Саула до Гів'ї, говорячи: Он Давид ховається на взгір'ях Гахіли навпроти Єшімону!

І встав Саул, і зійшов у пустиню Зіф, а з ним три тисячі чоловік, вибраних із Ізраїля, щоб шукати Давида в пустині Зіф. І таборував Саул на згір'ї Гахіли, що навпроти Єшімону, на дорозі. А Давид пробував у пустині, і побачив, що Саул вийшов за ним до пустині. І послав Давид підглядачів, і довідався, що Саул дійсно прийшов.

А Давид устав, і прийшов до місця, де таборував Саул. І Давид побачив те місце, де лежав Саул та Авнер, син Нерів, керівник його війська. А Саул лежав у таборі, а народ таборував навколо нього.

І звернувся Давид, і сказав до хіттеянина Ахімелеха та до Авішай, Церуєвого сина, Йоавого брата, говорячи: Хто зійде зо мною до Саула до табору?

І сказав Авішай: Я зійду з тобою!

І прийшов Давид та Авішай до Саулового народу вночі, аж ось Саул лежить, спить у таборі, а спис його встромлений у землю в приголів'ї його, а Авнер та народ лежать навколо нього.

І сказав Авішай до Давида: Сьогодні Бог видав твого ворога в руку твою, а тепер проколю я його списом аж до землі одним ударом, і не повторю йому!

І сказав Давид до Авішай: Не губи його, бо хто простягав руку свою на Господнього помазанця, і був невинний? І сказав Давид: Як живий Господь, тільки Господь уразить його: або прийде день його і він помре, або він піде на війну і загине. Борони мене, Господи, простягнути свою руку на Господнього помазанця! А тепер візьми цього списа, що в приголів'ї його, та горня води, і ходімо собі!

І взяв Давид списа та горня води з Саулового приголів'я, та й пішли собі. І ніхто не бачив, і не знав, і не збудився, бо всі вони спали, бо на них упав сон від Господа.

1 Книга Самуїлова 26:1-12

Після того Давид перейшов долину, піднявся на пагорб і покликав охоронців царя. Він запитав їх, чому вони так погано охороняли свого правителя, і показав спис і глек з водою, що вночі лежали біля голови царя.

І сказав Саул: Прогрішив я! Вернися, сину мій, Давиде, бо не вчиню вже тобі зла за те, що дороге було моє життя в очах твоїх цього дня. Оце був я нерозумний, і дуже багато помилявся.

А Давид відповів та й сказав: Ось царів спис, і нехай прийде один із слуг, і нехай його візьме. А Господь відплатить кожному за його справедливість та правду його, що Господь дав тебе сьогодні в руку мою, та я не хотів підіймати своєї руки на Господнього помазанця.

І ось, яке велике було життя твоє цього дня в очах моїх, таке велике нехай буде моє життя в очах Господа, і нехай Він урятує мене від усякого утиску!

І сказав Саул до Давида: Благословенний ти, сину мій Давиде! І ти дійс-но зробиш, і дійсно зможеш ти!

І пішов Давид на свою дорогу, а Саул вернувся на своє місце.

1 Книга Самуїлова 26:21-25

Давид мав нагоду вбити Саула, який багато разів намагався вбити його самого. Але він не зробив цього, бо поважав Бога і те, що Саул був «Господнім помазанцем». Шляхетний вчинок Давида присоромив Саула. На деякий час він перестав переслідувати Давида і повернувся додому. У Євангелії від Матвія, одній із книг Біблії, розповідається про те, як один чоловік задав Ісусу дуже важливе питання. Відповідаючи на нього, Ісус говорить про любов, яка дуже схожа на повагу. Також він говорить про ближнього, тобто про будь-яку людину навколо нас. Прочитай, про що саме запитали Ісуса, і що Він відповів:

Учителю, котра заповідь найбільша в Законі?

Він же промовив йому: Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою. Це найбільша й найперша заповідь. А друга однакова з нею: Люби свого ближнього, як самого себе.

Матвія 22:36-39

Я виявляю повагу!

1.1 Запитання для обговорення

1. Яким чином Давид виконав ці заповіді, коли залишив Саула живим?
2. Чому повага до інших людей – це вияв любові до Бога?
3. Як ти себе почуваш, коли до тебе ставляться з повагою?
4. Якщо Давид знав, що Бог вирішив зробити його наступним царем, чому він вирішив не вбивати Саула?
5. Саул був поганим царем. Чи виправдало б це його вбивство?
6. Більшість людей розуміють, що погано ставитися до друга сильної людини небезпечно. Які принципи цього уроку підтверджують цю мудрість?
7. *прочитай народний вислів і поясни, як ти його розумієш «Як тебе люди будуть поважати, якщо ти сам себе не поважаєш».*
8. *які людські якості своїх близьких товаришів друзів ти вважаєш гідними поваги?*
9. *чи бачиш ти можливості здобути повагу з боку інших і за які саме особисті якості?*

1.2 Запитання до уроку

1. Поясни своїми словами, що таке «повага».
2. Кому належать наступні висловлювання:
  - а. «А тепер проколю я його списом аж до землі одним ударом»
  - б. «Оце був я нерозумний, і дуже багато помилявся»

- в. «Хто зійде зо мною до Саула до табору?»
- г. «Борони мене, Господи, простягнути свою руку на Господнього помазанця»
- д. «Господь відплатить кожному за його справедливість та правду його»
- е. «Я зійду з тобою»
- є. «Ось царів спис, і нехай прийде один із слуг, і нехай його візьме»
- ж. «Ти дійсно зробиш, і дійсно зможеш ти»

1.3 Практичне застосування: Якщо ти вважаєш, що Бог створив і полюбив кожну людину, як це вплине на твою поведінку в наступних ситуаціях?

1. Якщо у мене виникне бажання говорити з людьми грубо, я...
2. Якщо у мене виникне бажання недбало ставитися до чужих речей, я...
3. Якщо у мене виникне бажання насміятися з когось, я...
4. Якщо у мене виникне бажання нечемно поводитися, я...
5. Якщо у мене виникне бажання щось украсти, я...
6. Якщо у мене виникне бажання погано говорити про когось, я...
7. Якщо у мене виникне бажання, щоб усе було тільки так, як хочеться мені, я...
8. Якщо у мене виникне бажання перекласти свою роботу на інших, я ...

9. Як ти розумієш слова «Будуйте своє життя на надійному фундаменті»

1.4 Завдання для виховання характеру «Знайди час!»:

Знайди час для праці: це найліпша молитва до Бога.

Знайди час для доброти і співчуття: день короткий, щоб бути самолюбом.

Знайди час для чесності і сміливості: вони потрібні твоїй душі.

Знайди час для відданості і відповідальності: вони – криниця сили.

Знайди час для громадянського обов'язку: це – джерело мудрості.

Знайди час для поваги і любові до інших: вона – Богом даний привілей.

«Любіть один одного братньою любов'ю;
випереджайте один одного пошаною!» Рим. 12:10

Мій вибір – бути ввічливою людиною.

Ім'я

Дата

Відповідальність

Відповідальність – риса характеру, що полягає в усвідомленні й готовності прийняти власні вчинки і наслідки дій, діяти на благо себе й оточення. Відповідальність означає спроможність правильно зрозуміти потреби інших людей як свої особисті. Людина тоді поводить себе відповідально з іншими, коли поважає в них особистість. Бути відповідальним означає вміти розумно керувати особистою поведінкою, не даючи волі низьким пристрастям. Відповідальність людини – це дотримання нею певних обов'язків.

Кожна людина певною мірою відповідає й за долю свого народу. Почуття відповідальності означає небайдужість, особисту причетність до історії та культури України, до надзвичайної краси та різноманітності її природи – й до екологічних катастроф, що руйнують її красу, до історичних перемог – і поразок, радощів - і невдач.

Відповідальність – юридичні й моральні норми, які визначають відповідальність людини перед іншими за свої дії і вчинки. Відповідальність людини перед суспільством характеризується свідомим дотриманням моральних принципів та правових норм.

Відповідальність як риса характеру формується в ході спільної діяльності як результат процесу перетворення соціальних цінностей, норм та правил в особистісні.

Бути відповідальним означає розуміти і виконувати обов'язки, що з'являються у різних сферах нашого життя. Коли ми дорослішаємо, їх стає все більше. Наприклад, у немовлят немає жодних повинностей. Кілька обов'язків може бути в маленьких дітей, приміром, прибрати на місце свої іграшки. Коли діти йдуть до школи, вони повинні виконувати домашні завдання, допомагати з хатніми клопотами і вчитися дбати про себе.

Відповідальні люди відчувають, що зобов'язані робити деякі речі. А безвідповідальні часто не закінчують те, що почали. У таких людей зазвичай є готові виправдання, наприклад: «У мене не було часу», або: «Я забув». Насправді ж вони, скоріше за все, ліниві або відкладають роботу до останнього, коли вже немає достатньо часу, щоб якісно і ретельно все зробити.

Окрім того, кожен із нас несе відповідальність за те, якою людиною він є і що робить. Відповідальні люди не звинувачують інших у своїх проблемах і невдачах. Ми не можемо контролювати все, що відбувається навколо нас, але здатні конт-ролювати те, що ми робимо. Відповідальні люди розуміють, що тільки вони несуть відповідальність за свої дії, і не шукають для себе виправдань.

Біблійна історія

У Біблії є історія про чоловіка, який дуже хотів бути відповідальним. Його звали Соломоном і в нього була надзвичайно важлива робота – він був третім царем над ізраїльтянами, народом Божим. Соломон отримав владу після того, як помер його батько Давид. Він був великим царем, і Соломон також хотів бути добрим правителем для ізраїльського народу. На початку правління Бог зробив йому цікаву пропозицію. Ось як про це написано в Біблії:

У Гів'оні з'явився Господь до Соломона в нічному сні. І Бог сказав: Преси, що Я маю дати тобі!

А Соломон відказав: Ти зробив був велику милість із рабом Своїм Давидом, батьком моїм, як він ходив перед лицем Твоїм правдою та праведністю, та простотою серця з Тобою. І зберіг Ти йому ту велику милість, і дав йому сина, що сидить на його троні, як є й цього дня.

А тепер, Господи, Боже, Ти вчинив Свого раба царем замість батька мого Давида, а я недоросток, не знаю виходу та входу. А раб Твій серед народу Твого, якого Ти вибрав, – він народ численний, що його не можна ані злічити, ані зрахувати через многоту. Дай же Своєму рабові серце розумне, щоб судити народ Твій, щоб розрізняти добре від злого, бо хто потрапить керувати цим великим народом Твоїм?

І була та річ приємна в Господніх очах, що Соломон попросив оцю річ. І сказав Бог до нього: За те, що просив ти цю річ, а не просив для себе днів довгих та багатства, і не просив душ ворогів своїх, а просив собі розуму, щоб уміти судити, то ось зроблю Я за словом твоїм, – ось Я даю тобі серце мудре та розумне, так що такого, як ти, не було перед тобою й не встане такий, як ти, по тобі. А також те, чого не просив ти, Я даю тобі: і багатство, і славу таку, що такого, як ти, не було перед тобою й не буде нікого серед царів усе життя твоє. А якщо ти ходитимеш Моїми дорогами, щоб дотримувати постанови Мої та заповіді Мої, як ходив був батько твій Давид, то продовжу дні твої!

1 Книга Царів 3:5-14

Коли Соломон попросив у Бога мудрості, щоб краще управляти Божим народом, цим самим він показав, що дуже серйозно ставиться до свого завдання. Понад усе він хотів бути відповідальним.

Я буду відповідальною людиною!

2.1 Запитання до уроку

1. Поясни своїми словами, що таке «відповідальність».
2. Чим відповідальність відрізняється від безвідповідальності?
3. Кого відповідальні люди звинувачують у своїх проблемах?
4. Чому Господь хоче, щоб ми були відповідальні за долю свою і свого народу?
5. Як Соломон описував віру свого батька?

6. Як він виразив його покірність?
7. Що Бог пообіцяв дати Соломону?

2.3 Обговорення

1. Обери один із малюнків і розкажи, як з його допомогою можна описати відповідальність.
2. Обери інший малюнок і розкажи, як з його допомогою можна описати безвідповідальність.

2.4 Практичне застосування

1. Яким чином ти можеш бути більш відповідальним у навчанні?
2. Яку відповідальність несеш ти у сім'ї, класі, школі?
3. Хто у твоїй родині найбільш відповідальний? Із чого це видно? За що відповідають члени твоєї сім'ї? Розкажи.
4. Назви людей, за яких ти несеш відповідальність. Чому ти за них відповідаєш? У чому це проявляється?
4. Пригадай і запиши кілька прикладів безвідповідальності, які ти бачив минулого тижня.
5. Чи бачив ти у своєму характері ознаки безвідповідальності? Якщо так, то в чому це виявляється?
6. Як можна позбавитися цієї риси характеру?

«Отож, уважайте, щоб поводитися обережно, не як немудрі, але як мудрі, використовуючи час, – дні -бо лукаві!» Еф.5:15–16

Мій вибір – бути відповідальною людиною.

Ім'я

Дата

Чесність

Чесність – риса характеру людини, яка виражається у вірності своїм переконанням, в умінні добросовісно ставитися до дорученої справи. Виховання чесності тісно пов'язане з формуванням правдивості й принциповості, вміння говорити правду і сміливо виступати проти недоліків (у тому числі і власних).

Чесність – це риса характеру, яка може виявлятися по-різному, але в будь-якому випадку чесність пов'язана з усім, що правдиве. Чесні люди правдиві у всіх своїх словах та вчинках. Завдяки їм світ стає кращим, тому що таким людям можна довіряти. Вони говорять правду, навіть якщо це може їм зашкодити. Таким людям можна довірити свої речі – вони їх не вкрадуть. На них можна покластися, тому що вони завжди дотримуються обіцянок. Вони не обманюють інших. Вони старанно працюють на роботі, бо вважають, що нечесно отримувати гроші за невиконану роботу.

Бути чесним інколи буває важко. Часом виникає спокуса вчинити нечесно. Наприклад, ти знайшов щось на вулиці, й хоча ця річ тобі не належить, дуже хочеться залишити її собі. Інколи люди так сильно хочуть виграти, що порушують правила, замість того щоб суворо їх дотримуватися. Іноді важко сказати правду, тому що хтось підштовхує вас до брехні, можливо, навіть погрожує. Щоб залишитися чесним у таких обставинах, потрібна мужність.

Біблійна історія

Уявіть собі, що ви живете у царстві, в якому правитель може будь-кого стратити або кинути за ґрати. І ось, одного дня вам потрібно сказати йому, що він вчинив

неправильно. Саме це і довелося зробити чоловікові на ім'я Натан. Прочитай у Біблії історію про чоловіка, який навіть у дуже складній ситуації залишився чесним.

Натан був пророком Божим і жив за часів Давида, царя Ізраїлю. Давид любив Бога і поклонявся Йому, але одного разу вчинив великий гріх. Йому сподобалась жінка іншого чоловіка, і він зробив так, щоб його вбили на війні, а дружину забрав собі. Давиду потрібно було розкаятись і попросити прощення у Бога. Але він не замислювався над цим, поки Бог не послав до нього Натана. Ось що про це пише 2 Книга Самуїлова у Біблії:

Та в Господніх очах була злою та річ, що оце зробив був Давид. І послав Господь Натана до Давида, а він прийшов до нього та й сказав йому: Два чоловіки були в одному місті, один заможний, а один убогий. У заможного було дуже багато худоби дрібної та

худоби великої. А вбогий нічого не мав, окрім однієї малої овечки, яку він набув та утримував при житті. І росла вона з ним та з синами його разом, із кавалка хліба його їла й з келіха його пила, та на лоні його лежала, і була йому як дочка.

І прийшов до багатого чоловіка подорожній, та той жалувал узяти з худоби своєї дрібної чи з худоби своєї великої, щоб спорядити їжу для подорожнього, що до нього прийшов, і він узяв овечку того вбогого чоловіка, і спорядив її для чоловіка, що до нього прийшов...

І сильно запалав Давидів гнів на того чоловіка, і він сказав до Натана: Як живий Господь, вартий смерти той чоловік, що чинить таке. А овечку він оплатить чотирикратно, за те, що зробив таку річ, і за те, що не змилювався.

І сказав Натан до Давида: Ти той чоловік! Так сказав Господь, Бог Ізраїлів: Я помазав тебе над Ізраїлем, і Я спас тебе з Саулової руки.

Чому ти зневажив Господнє слово, і вчинив це зло в очах Його? Хіттеянина Урію вбив ти мечем, а його дружину взяв собі за жінку. А його вбив мечем Аммонових синів. А тепер не відступить меч від твого дому аж навіки за те, що зневажив ти Мене, і взяв дружину хіттеянина Урії, щоб була тобі за жінку.

Так сказав Господь: Ось Я наведу на тебе зло з твого дому, і заберу жінок твоїх на очах твоїх, і дам ближньому твоєму, а він покладеться з жінками твоїми при світлі цього сонця. Хоч ти вчинив потаємно, а Я зроблю цю річ перед усім Ізраїлем та перед сонцем.

І сказав Давид до Натана: Згрішив я перед Господом! 2 Книга Самуїлова 11:27 – 12:7; 12:9–13

Давид міг розлютитися й наказати стратити Натана. Але він мав добре серце і вчинив правильно: визнав, що згрішив, і попросив у Бога прощення. Та зробив він це лише після того, як Натан відверто розповів йому всю правду. Вчинивши це, Натан виявив мужність.

Я буду чесною людиною!

3.1 Запитання до уроку

1. Поясни своїми словами, що таке «чесність».
2. Назви осіб, про яких йдеться у наступних висловлюваннях:
  - а. За допомогою історії він навчив іншого.
  - б. Він був царем над Ізраїлем.
  - в. Він розлютився.
  - г. Він сказав: «Ти той чоловік».
  - д. Він сказав правду, ризикуючи життям.
  - е. Він сказав: «Згрішив я перед Господом».
  - є. Він був пророком Божим.
  - ж. Він був подібним до багатія з розповіді.
  - з. Він украв дружину іншого чоловіка.

3.2 Обговорення

1. Чому Давиду було важко почути правду?
2. Яка реакція Давида не сподобалась би Богу?
3. Коли потрібно бути одночасно чесним і сміливим?
4. Обери найвагоміший, на твою думку, аргумент, щоб бути чесним.
Поясни свій вибір:
  - а. Щоб люди знали, що мені можна довіряти.
  - б. Бог хоче, щоб я був чесним.
  - в. Якщо я буду чесним, моє життя стане легшим і кращим.
  - г. Я хочу зробити світ кращим.

3.3 Практичне застосування

1. Щоб бути чесним, не обов'язково завжди говорити все, що знаєш, і все, що думаєш. Деяко можна тримати в таємниці й таким чином уникати обману і не завдавати іншим людям неприємностей. Про які речі краще не говорити?
2. Нечесна людина може заплутатись у своїй брехні, як муха в павутинні. Їй важко весь час пам'ятати, кому і яку саме неправду вона сказала. Така людина може зрештою забути, що є правда, а що обман. Назви три причини, чому люди обманюють.
3. Уяви собі, що ти живеш у місті, де люди завжди говорять правду і поведуться чесно. А тепер уяви місто, де ніколи не зрозуміло: кажуть тобі правду чи обманюють. В якому з них ти хотів би жити? Чому?

«Тому-то, неправду відкинувши, говоріть кожен правду до свого ближнього, бо ми члени один для одного».

Еф. 4:25

Мій вибір – бути чесною людиною.

Ім'я

Дата

Сміливість

Сміливість – риса характеру людини, яка виражається в особливій поведінці і діях, пов’язаних з ризиком і небезпеками.

Сміливість – це риса характеру, яка спонукає людину робити те, що правильне і потрібне, навіть коли їй страшно. Коли ми чуємо слово «сміливість», то уявляємо солдата на полі бою, який попри всі загрози і небезпеки продовжує воювати. Або пожежника, який ризикує своїм життям, рятуючи інших. Такі люди є для нас прикладом для наслідування і надихають нас бути сміливими.

Але щоб бути сміливим, не обов’язково потрібні героїчні вчинки. Іноді сміливість виявляється по-іншому. Наприклад, потрібно багато сміливості, щоб не зробити чогось поганого, коли в цьому бере участь вся компанія. Встояти проти більшості дуже важко. Біблія говорить: «Не дайте себе звести, товариство лихе псує добрі звичаї!» (1 Кор. 15:33). Сміливість потрібна, щоб відрізнятись від інших і робити те, що вважаєш за правильне, навіть якщо від тебе відвернуться, почнуть глузувати чи ображатимуть.

Інший непомітний на перший погляд вияв сміливості — це те, як людина долає труднощі. Потрібна сміливість, щоб подолати хворобу чи проблеми з грошима і при цьому залишитися бадьорим та привітним, а не впасти у депресію і бути злим та роздратованим.

Страх може допомогти нам поводитися розумно і не зашкодити самим собі. Але якщо дати йому волю, він також може завадити нам зробити важливий вчинок. Необхідно бути сміливим, щоб попри страх робити те, що потрібно в тій чи іншій ситуації.

Коли ми виявляємо сміливість, часто поряд із нами нікого немає. Але сміливість однієї людини нерідко надихає й інших людей. Тоді вони теж вчиняють правильно. Історії про героїв минулого також допомагають нам бути сміливими, якщо ми намагаємось наслідувати їх.

Сміливість

Запитай будь-кого зі своїх товаришів, що таке сміливість, і тобі відразу дадуть відповідь: «Це коли нічого не боїшся». Можливо, ти й сам так думаєш? А хіба таке буває? Адже кожна людина знайома з почуттям страху. Ми мимоволі здригаємося від різкого звуку, жахаємося несподіваного дотику, хвилюємося, коли потрібно всього-навсього проколоти палець, щоб зробити аналіз крові. Ми боїмося невідомості, болю, втрати і багато чого іншого. То що, хіба ми всі боягузи?

Звичайно, ні. Є природний страх, закладений в нас Богом, який захищає наше фізичне життя, від травматизму, наприклад (страх висоти не дозволить тобі необачно вихилитися з балкона). Страх втратити прихильність людей застерігає нас від необдуманих слів і дій стосовно близьких і друзів. Дуже важливою є присутність у нашому серці страху Божого, коли ми боїмося порушити Божі заповіді та згрішити.

Отже, сміливість – це не просто відсутність страху. Сміливість людини виявляється дещо в інших ситуаціях, а саме тоді, коли хтось зазіхає на те, що для нас цінне: довірене нам майно, наші переконання, справедливість, свобода, дружба, віра, кохання, зрештою – саме життя, і нам потрібно стати на їх захист.

Насправді сміливою є не та людина, яка нічого не боїться, а та, яка спроможна подолати свій страх і відкрито виступити на захист добра.

Можна навести багато прикладів проявів сміливості та відваги з давньої й сучасної історії нашого народу, але звернемося до сторінок Вічної Книги, бо лише вона підтверджена незаперечним авторитетом Богонатхненності.

У Старому Завіті є дуже яскрава й захоплива розповідь про юнака на ім'я Давид. Він був наймолодшим сином у багатодітній родині. Часи були неспокійні. Між ізраїльським і сусіднім филистимським народами точилася війна. Старші брати Давида пішли служити в царське військо, а Давидові батько доручив пасти овець. Іншими словами, він довірив йому сімейне майно. Ця робота була пов'язана з небезпеками, ось як Давид згодом про це розповідав цареві Саулові:

«Твій раб був пастухом свого батька при отарі, і приходив лев, а також ведмідь, та й тягнув штуку дрібної худоби зо стада, а я виходив за ним, і побивав його, і виривав те з паці його. А як він ставав на мене, то я хапав його за його гриву, та й побивав його. І лева, і ведмедя побивав твій раб» (1 Сам. 17:34-36).

Давид не шукав гострих вражень, не наражався бездумно на небезпеку, але був достатньо натренований і сміливий, щоб захистити й зберегти свою отару.

Через деякий час Давида спіткало серйозніше випробування. Коли батько послав його провідати братів, він став свідком того, як филистимський велетень Голіат ганьбить Бога і насміхається над Його вибраним народом. Ревність по Богові закипіла в серці юнака, і він сміливо рушив на ворога, маючи при собі лише пращу і п'ять річкових камінців, із вигуком:

«Ти йдеш на мене з мечем і списом та ратищем, а я йду на тебе в Ім'я Господа Саваота, Бога військ Ізраїлевих, які ти зневажив. Сьогодні віддасть тебе Господь у мою руку, і я поб'ю тебе...» (1 Сам. 17:45-46).

Давид здобув перемогу над велетнем, поціливши камінчиком йому просто в голову, а згодом Давид став ізраїльським царем. Його життя було сповнене багатьох подвигів, величних і трагічних моментів, з яких можна взяти чимало уроків для себе, але зараз зазначу лише те, що Сам Бог дав

йому чудову характеристику: «Знайшов Я Давида, сина Єссеєвого, чоловіка за серцем Своїм, що всю волю Мою він виконувати буде» (Дії 13:22).

Виявляється, Богові до вподоби, коли ми сумлінно виконуємо свої обов'язки, маємо тверді переконання і готові їх сміливо відстоювати.

Бажаю тобі бути людиною «за серцем Божим».

.....

Надія Доля

Біблійна історія

У Біблії є історія про жінку на ім'я Естер, яка завдяки сміливості врятувала свій народ від біди. Естер жила в ті часи, коли її народ, Ізраїль, перебував у полоні персів. Багато євреїв опинилися в столиці Персії – місті Сузи. Серед них була і родина Естер.

Царя персів звали Ахашверш. Коли він побачив Естер, то захотів, щоб вона була його дружиною. Так Естер стала царицею Персії. Вона нікому не розповідала про те, звідки походить і хто її предки, тому що так наказав її двоюрідний брат Мордехай.

У царя був чоловік, якому він найбільше довіряв. Його звали Гаман. Він ненавидів євреїв, а особливо двоюрідного брата Естер Мордехая, тому що якось той відмовився вклонитися і вшанувати його. Тому Гаман розробив таємний план, за яким одного дня народ перський несподівано мав убити всіх євреїв.

Естер нічого не знала про цей план. Але Мордехай довідався про задум Гамана і відправив у палац посланця, щоб він усе розповів цариці. Мордехай закликав її розкрити таємницю свого походження і молити царя про милість для неї та всього її народу. Ось про що говорили Естер і Мордехай через посланця:

Усі царські раби та народ царських округ знають, що кожен чоловік та жінка, що прийде до царя до внутрішнього подвір'я непокликаний, один йому закон, – убити його, окрім того, кому цар простягне золоте берло, – і буде він жити. А мене не кличуть входити до царя от уже тридцять день...

І переказали Мордехаєві Естерині слова. І сказав Мордехай відповісти Естері: Не думай в душі своїй, що втечеш до царського дому одна з усіх юдеїв... Бо якщо справді будеш ти мовчати цього часу, то полегшення та врятування прийде для юдеїв з іншого місця, а ти та дім твого батька погинете. А хто знає, чи не на час, як оцей, досягла ти царства!...

І сказала Естер відповісти Мордехаєві: Іди, збери всіх юдеїв, що знаходяться в Сузах, і постіть за мене, і не їжте й не пийте три дні, ніч та день. Також я та дівчата мої будемо постити так, і так прийду до царя, хоч це не буде за законом. А якщо я загину, то загину...

І пішов Мордехай, і зробив усе, як звеліла йому Естер. І сталося третього дня, і вбрала Естер царські шати, та й стала на внутрішньому подвір'ї царського дому, навпроти царського дому. А цар сидів на троні свого царства в царському домі навпроти входу

до дому. І сталося, як цар побачив царицю Естер, що стоїть у брамі, то знайшла вона ласку в очах його. І цар простягнув Естері золоте берло, що в руці його, а Естер підійшла й доторкнулася до кінця берла.

І сказав до неї цар: Що тобі, царице Естер? І яке прохання твоє? Якщо побажаєш аж до половини царства, то буде дане тобі!
Естер 4:11 – 5:3

Цар не розлютився на Естер, і її не стратили за те, що вона без запрошення прийшла до нього. Естер розповіла цареві про задум Гамана і змогла врятувати свій народ. Цар наказав стратити Гамана.

З того часу єврейський народ шанує Естер як свою героїню. Вона виявила велику сміливість, ризикуючи власним життям заради порятунку свого народу.

Я буду сміливою людиною!

4.1 Запитання до уроку

1. Поясни своїми словами, що таке «сміливість».
2. Назви осіб, про яких йдеться у наступних висловлюваннях:
  - а. «А хто знає, чи не на час, як оцей, досягла ти царства».
  - б. Він хотів, щоб люди вклонялися йому.
  - в. «Якщо я загину, то загину».
  - г. «Кожен чоловік та жінка, що прийде до царя до внутрішнього подвір'я непокликаний, один йому закон, – убити його, окрім того, кому цар простягне золоте берло, – і буде він жити».
  - д. Він відмовився вклонитися Гаману.
  - е. «Не думай в душі своїй, що втечеш до царського дому одна з усіх юдеїв».
3. Яким чином Естер показала, що вона – смілива людина?
4. Що допомогло Естер знайти в собі сміливість?
5. Яким чином в історії Естер пов'язані сміливість і страх?

4.2 Обговорення

1. Коли страх є поганим, а коли хорошим відчуттям?
2. Чим безрозсудність відрізняється від сміливості?

4.3 Практичне застосування

З'єднайте початок фрази ліворуч із закінченням фрази праворуч таким чином, щоб найкраще висловити думку.

Я можу виявити сміливість, коли:

буду привітним	попри те, що боюся
буду казати правду	коли простіше було б збрехати
намагатимуся не занепадати духом	коли всі інші чинять неправильно
буду робити те, що правильно	коли соромлюся
буду робити те, що потрібно	коли погано почуваюся

«Надійся на Господа, будь сильний, і хай буде міцне твоє серце,
і надійся на Господа!» Пс. 26:14

Мій вибір – бути сміливою людиною.

Ім'я

Дата

5

Працьовитість

Праця – перший і найчесніший страж сумління та обов'язку. Праця в широкому розумінні як злиття поривань душі та енергії рук, як ставлення людини до людини, Батьківщини, одухотворене високими прагненнями виразити, проявити себе на ниві громадянського служіння народові.

Працьовитість – корінь моральності. Моральний сенс праці якраз і полягає в тому, що людина здобуває найвищу радість оптимістичного світосприймання – радість творення. Усі блага й радощі життя створюються працею і тільки працею. Без праці не можна чесно жити. Народ учить: хто не працює, той не їсть.

Найважливіше джерело щастя дитинства, ранньої юності – це незгасний культ поваги до праці. Почуття поваги до праці зв'язує дитину духовними нитками обов'язку з іншими людьми – спочатку з близькими, а потім з усіма чесними співвітчизниками. З почуття поваги до праці, з думки про те, що праця – творець щастя – народжується той стан повинності, без якого немислимо собі уявити елементарну моральну культуру людини, її відповідальність за своє майбутнє. Думка про те, що я повинен, народжується в дитині тоді, коли в неї є дедалі зростаюче почуття подиву перед працею матері та батька, перед суспільною працею.

Дати людині щастя улюбленої праці – це означає допомогти їй знайти серед багатьох життєвих доріг ту, на якій найяскравіше розкриваються індивідуальні творчі сили і здібності її особистості. Чим складніша й цікавіша праця, чим яскравіша в ній інтелектуальна основа, тим більшого значення набуває передавання духовних багатств...

Василь Сухомлинський

Люди з сильним характером цінують працю і намагаються використовувати свій час і таланти на добрі діла. Протягом життя вони прагнуть досягти гідних цілей, які ставлять перед собою. І хоча не все, що вони роблять, приносить їм задоволення, вони насолоджуються тим, що займаються потрібною справою. Люди, які вважають працю благородною, а не безрадісною діяльністю, розуміють, що приносять користь, і світ змінюється на краще.

Працьовитість входить до Божого задуму. Із Біблії ми дізнаємося, що перші люди, Адам і Єва, отримали від Бога завдання доглядати за садом, в якому вони жили. Отже, їм було доручено утримувати сад у доброму стані. Коли ми працюємо, то здійснюємо Божий план щодо нашого життя. Таким чином ми допомагаємо Богу підтримувати наше життя у цьому світі.

Окрім задоволення від хороших результатів, робота дає силу і полегшення у важкі часи, адже на певний час ми можемо відволіктися від проблем. Часто після того, як ми переживемо негаразди, наприклад серйозну хворобу чи смерть близької людини, то дивимося на повернення до роботи, як на знак того, що життя триває, і відчуваємося краще.

Цінність роботи полягає не в її кількості. Деякі люди не можуть повноцінно працювати через хворобу або інвалідність, але при цьому їхня праця має велику цінність як для них самих, так і для інших. Багато таких людей є джерелом натхнення для оточуючих. Писати листи, молитися за інших людей – через такі прості речі ми робимо внесок у здійснення Божого плану.

Бог хоче, щоб ми старанно використовували ті можливості, які Він нам дав. Якось Ісус сказав: «Тож від кожного, кому дано багато, багато від нього й жадатимуть» (Лк. 12:48). Люди з сильним характером розуміють, що їхні здібності й таланти – це дар від Бога, і їх потрібно реалізовувати з користю.

Біблійна історія

Ось історія про проект, який потребував участі всіх жителів міста. Ця історична подія записана в книзі Неемії в Біблії.

Єрусалим, столиця Ізраїлю, був зруйнований вавилонянами. Багато років по тому деякі ізраїльтяни почали відбудовувати місто, але у них погано виходило, поки до них не приїхав Неемія. Він подолав величезний шлях і прибув з паперами від царя, в яких ішлося, що він буде правити цією місцевістю і керуватиме відбудовою міста.

Неемія був хорошим правителем. Він важко працював сам і закликав працювати інших, не зважаючи на перешкоди, що виникали на їхньому шляху.

У першу чергу потрібно було звести мур навколо міста для захисту від ворогів. Ось що пише Неемія про те, як просувалася робота:

І сказав я до них: Ви бачите біду, що ми в ній, що Єрусалим зруйнований, а брами його попалені огнем. Ідіть, і збудуйте мура Єрусалиму, і вже не будемо ми ганьбою!... І розповів я їм про руку Бога мого, що вона добра до мене, а також слова царя, які сказав він мені.

Неемія 2:17-18

І збудували ми того мура, і був пов'язаний увесь той мур аж до половини його. А серце народу було, щоб далі робити!

Неемія 3:38

І сталося, як почув Санваллат, і Товійя, і араби, і аммонітяни, і ашдодяни, що направляється єрусалимський мур, що виломи в стіні стали затарасовуватися, то дуже запалилися гнівом. І змовилися вони всі разом, щоб іти воювати з Єрусалимом, та щоб учинити йому замішання. І ми молилися до нашого Бога, і поставили проти них сторожу вдень та вночі, перед ними.

Неемія 4:6–9

І сталося, як почули наші вороги, що нам те відоме, то Господь зламав їхній задум, і всі ми вернулися до муру, кожен до праці своєї.

І було від того дня, що половина моїх юнаків робили працю, а половина їх міцно тримала списи, щити, і луки та панцері, а зверхники стояли позад Юдиного дому. Будівничі працювали на мурі, а носії наладовували тягар, вони однією рукою робили працю, а однією міцно тримали списа... А в кожного будівничого його меч був прив'язаний на стегнах його, і так вони будували, а біля мене був сурмач.

І сказав я до шляхетних, до заступників та до решти народу: Працьовитість велика й простора, а ми повідділювані на мурі, далеко один від одного. Тому-то в місце, де почуєте голос сурми, туди негайно збирайтеся до нас. Бог наш буде воювати для нас!

І так ми робили працю, і половина їх міцно тримала списи від сходу ранньої зорі аж до появи зорі.

Неемія 4:9-15

Також у праці того муру я підтримував, і поля не купували ми, а всі мої слуги були зібрані там над працею

Неемія 5:16

І був закінчений мур двадцятого й п'ятого дня місяця елула, за п'ятдесят і два дні. І сталося, як почули про це всі наші вороги, та побачили всі народи, що були навколо нас, то вони впали в очі своїх та й пізнали, що ця Працьовитість була зроблена від нашого Бога! .....

Неемія 6:15-16

«Серце народу було, щоб далі робити» (Неемія 3:38). Ці слова, напевне, найкраще пояснюють, як ізраїльтянам, попри всі труднощі, вдалося відбудувати мур за такий короткий час.

Я буду працьовитою людиною!

5.1 Запитання до уроку

1. Наведи власне визначення людини, яка цінує роботу.
2. Назви принаймні три причини, чому ізраїльтяни так швидко відбудували мур.

3. Що відповіли ізраїльтяни Неемії, коли він запропонував відбудувати мур навколо міста?
  4. Яких заходів було вжито для захисту від ворогів?
  5. За скільки днів ізраїльтяни відбудували мур?
- 5.2 Обговорення
1. Які виправдання могли використати люди, щоб не працювати?
  2. Чому вони продовжували працювати?
  3. Якою, на твою думку, була їхня винагорода за важку працю?
- 5.3 Практичне застосування:
1. Яку «стіну» потрібно відбудувати у твоєму житті?
  2. Яким трьом якостям керівника можна навчитися у Неемії?

«... як хто працювати не хоче, – нехай той не їсть!»
2 Сол. 3:10

Мій вибір – бути працювитою людиною.

Ім'я

Дата

6

Доброта

Доброта – риса характеру, про яку дуже багато говориться в Біблії. Вона подібна до співчуття і поваги. Добра людина намагається завжди служити іншим, бути щедрою і з турботою ставитися до оточуючих. Вона ввічлива та привітна у спілкуванні, виявляє повагу до ближніх.

Доброта є вищою моральною цінністю, це вияв позитивної оцінки життя, вияв доброзичливості стосунків, вияв вихованості людини.

Величезне значення для утвердження вищої духовної краси має образ Боголюдини – Ісуса Христа.. Він прийшов на землю в образі людини, щоб вчити добра та милосердя. Христос узяв на себе спокуту людських гріхів, тобто звільнив їх від уже скоєних гріхів. Він учить як жити, щоб не коїти нових. Він допомагає людям звільнитись від страху перед власною природою, навчаючи, що жити треба згідно з законами добра, уникаючи вчинків, що несуть загрозу утвердження у світі зла.

Доброта основана на повазі, тому що добра людина вважає інших такими ж цінними, а їхні почуття – такими ж важливими, як і свої власні. Вона хоче, щоб до неї добре ставилися, тому й до інших ставиться так само. Ось як про це сказав Ісус: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» (Мт. 7:12).

Як і інші риси характеру, доброта випробовується у важкі часи. Коли ми погано почуваємося або чимось стурбовані, то можемо бути непривітними по відношенню до інших. Думаючи тільки про себе, ми забуваємо про потреби і почуття оточуючих. У такі моменти треба бути особливо уважним.

Якщо ми будемо пам'ятати про все, що дав нам Бог, і дякувати Йому за все, це допоможе нам бути добрими. Біблія каже: «Подяку складайте за все, бо така Божа воля про вас у Христі Ісусі» (1 Сол. 5:18). Коли я вдячний за те, що маю, мені легше бути добрим і щедрим до інших. Як тільки я починаю думати про те, як мало всього в мене є, і наскільки більше я хочу мати, то починаю поводитися егоїстично і скупю.

Будьте добрими і чуйними до людей. Допмагайте беззахисним. Не робіть людям зла. Допмагайте в біді товаришеві. Поважайте, шануйте матір і батька, вони дали вам життя, вони виховують вас, вони хочуть, щоб ви стали чесними громадянами суспільства, людиною з чистим серцем, ясним розумом, доброю душею, золотими руками. Гуманність, чуйність до людини, готовність прийти їй на допомогу – ці елементарні риси людяності, порядності мають стати надбанням, особистим моральним багатством кожного вихованця.

Дитинство й отрочество мають стати школою доброти, людяності, чуйності. Тільки за цієї умови в тому чутливому музичному інструменті, яким є людське серце, буде вся гама благородних людських почуттів – від найтоншої, найчутливішої турботи про матір до ненависті і непримиренності до ворога, ідейного противника.

Василь Сухомлинський

Біблійна історія

Ось дві історії з Біблії про добрих жінок. Вони виявили доброту по відношенню до інших і отримали за це благословення. Перша історія відбувається під час страшної посухи і голоду в ізраїльській землі.

І було Господнє слово до нього, говорячи: Устань, іди до Сарепти сидонської, й осядеш там. Ось наказав Я там одній вдові, щоб годувала тебе. І він устав та й пішов до Сарепти. І прибув він до входу міста, аж ось там збирає дрова одна вдова. І він кликнув до неї й сказав: Візьми мені трохи води до посудини, й я нап'юся. І пішла вона взяти. А він кликнув до неї й сказав: Візьми мені й шматок хліба в свою руку!

А та відказала: Як живий Господь, Бог твій, не маю я калача, а тільки повну пригорщу борошна в дзбанку та трохи олії в горняті. А оце я назбираю дві полінці дров, і піду, і приготую це собі та синові своєму. І з'їмо ми, та й помремо...

І сказав до неї Ілля: Не бійся! Піди, зроби за своїм словом. Тільки спочатку зроби мені з того малого калача, і винесеш мені, а для себе та для сина свого зробиш потім. Бо так сказав Господь, Бог Ізраїлів: дзбанок муки не скінчиться, і не забракне в горняті олії аж до дня, як

Господь дасть дощу на поверхню землі.

І пішла вона, і зробила за словом Іллі, і їла вона й він та її дім довгі дні, дзбанок муки не скінчився, і не забракло в горнятї олії, за словом Господа, що говорив через Іллю.

1 Книга Царів 17:8-16

Друга історія записана в книзі Дії Апостолів у Новому Заповіті.

А в Йоппії була одна учениця, на ймення Тавіта, що в перекладі Сарною зветься. Вона повна була добрих вчинків та милостині, що чинила. І трапилося тими днями, що вона занедужала й умерла. Обмили ж її й поклали в горниці. А що Лідда лежить недалеко Йоппії, то учні, прочувши, що в ній пробуває Петро, послали до нього двох мужів, що благали: Не гайся прибути до нас!

І, вставши, Петро пішов із ними. А коли він прибув, то ввели його в горницю. І обступили його всі вдовиці, плачучи та показуючи йому сукні й плащі, що їх Сарна робила, як із ними була.

Петро ж із кімнати всіх випровадив, і, ставши навколішки, помолився, і, звернувшись до тіла, промовив: Тавіто, вставай! А вона свої очі розплющила, і сіла, уздрівши Петра... Він же руку подав їй, і підвів її, і закликав святих і вдовиць, та й поставив живою її. А це стало відоме по цілій Йоппії, і багато хто в Господа ввірували. І сталось, що він багато днів пробув у Йоппії, в одного гарбарника Симона.

Дії 9:36-42

Я буду доброю людиною!

6.1 Запитання до уроку

1. Опиши своїми словами, що таке «доброта».

2. Продовжи вірш своїми словами:

Добро твориться просто так – ні за так.

Так, як цвіте і опадає мак.

Як хмаринка в'ється і співає пташка.

Як трудиться мурашка-торопашка.

3. Назви осіб, про яких йдеться у наступних висловлюваннях:

а. Вона поділилася останньою, як вона думала, їжею.

б. Вона була відома своїми добрими ділами і благодійністю.

в. Вона шила одяг для бідних.

г. Вона воскресла з мертвих.

д. Вона дивним чином отримала достатньо їжі, щоб пережити посуху.

4. Яким чином ці жінки отримали допомогу завдяки своїй доброті та щедрості?

6.2 Обговорення

1. Якби ти жив у скрутних умовах, як вдова з Сарепти, чому тобі було б дуже важко виявляти щедрість до інших?

6.3 Практичне застосування

Подумай про те, як буде поводитися добра людина у наступних ситуаціях.

Запиши, що вона зробить.

1. Коли ти знаєш, що твоєму другу сумно і самотньо...
2. Коли хтось у компанії соромиться або боїться...
3. Коли ти знаєш, що іншій людині потрібна їжа або одяг...
4. Коли ти бачиш, що з людиною поводяться нечемно...

6.4. Опиши конкретні вияви добра, які тобі запам'ятались. На твій погляд, у стосунках дітей і молоді більше добра чи зла? Як ти вважаєш, у світі більше добра чи зла? Доведи свою думку

«Тож любіть своїх ворогів, робіть добро,
позичайте, не ждучи нічого назад, –
і ваша за це нагорода великою буде,
і синами Всевишнього станете ви, –
добрий-бо Він до невдячних і злих!»

Лк. 6:35

Мій вибір – бути доброю людиною.

Ім'я

Дата

Співчуття

Співчуття – риса характеру, яка допомагає зрозуміти, як відчуваються люди в скрутних обставинах і як їм можна допомогти. Співчутлива людина намагається уявити, як би вона сама почувалася в подібній ситуації, і робить усе можливе, щоб допомогти і втішити іншого.

Співчуття – це здатність людини реагувати на зміни у внутрішньому стані іншої людини. Здатність до співчуття – істотний прояв морального здоров'я людини.

Співчувати людині – значить поділяти її радість чи тугу, турботи або страждання, захоплюватися її успіхами – чи жаліти її в її болях і невдачах. Незмінна моральна вартість співчуття яскраво висвітлюється у порівнянні з повагою, співстражданням, покірливістю, милосердям.

У Біблії часто говориться про те, що Ісус співчував іншим. Він допомагав людям скрізь, де бував. Більшість чудес, які Він вчиняв, були пов'язані зі зціленням хворих та калік, насиченням голодних та воскресінням мертвих. Він використовував Свою надприродну силу, щоб допомагати іншим і полегшувати їхні страждання.

Ми не можемо творити чудеса як Ісус. Часто ми взагалі нічого не можемо зробити, щоб змінити складну ситуацію, в якій хтось опинився. Але ми можемо бути поруч і таким чином утішити людину в її страднні. Принаймні вона не буде сама в такий важкий момент. Інколи в період негараздів люди отримують силу і підбадьорення, необхідні їм для подолання труднощів, від тих, хто їм співчуває у їхній біді, тобто розуміє або намагається зрозуміти, що вони відчувають.

Співчутливе серце – це ознака зрілості. Маленькі діти відчувають лише свій власний біль і не зважають на те, що переживають інші люди. Коли ми дорослішаємо, то вчимося турбуватися про почуття інших настільки, щоб мати бажання їм допомогти.

Різні люди і ситуації вимагають різної реакції. Щоб допомагати іншим у їхніх стражданнях, потрібна мужність. Треба відмовитись від егоїзму, щоб приділяти свій час і зусилля допомозі іншим. Також, щоб найкращим чином комусь допомогти, потрібна мудрість. Іноді найкраща допомога – це молитва. У більшості випадків потрібну підтримку надають наша доброзичливість, слова підбадьорення, вірність та бажання залишатися поряд.

Людина, яка хоче співчувати іншим, може поставити собі три запитання, коли бачить, що хтось страждає:

- а. Як би я почувався в подібній ситуації?
- б. Як би я хотів, щоб до мене ставилися?

в. Яким чином я можу допомогти?

Біблійна історія

Тими днями, коли було знову багато народу, а їсти не мали чого, покликав Він учнів Своїх та й промовив до них: Жаль мені тих людей, що вже три дні зо Мною знаходяться, та їсти не мають чого. А коли відпущу їх голодних до їхніх домівок, то ослабнуть у дорозі, бо деякі з них поприходили здалека.

І відказали Йому Його учні: Звідки зможе хто нагодувати їх хлібом отут у пустині?

А Він їх запитав: Скільки маєте хліба?

Вони ж повідомили: Семеро.

Тоді Він народу звелів на землі посідати. І, взявши семеро хліба, віддавши подяку, Він поламав і дав учням Своїм, щоб роздати. А вони роздавали народові. І мали вони трохи рибок; і Він їх поблагословив, і роздати звелів також їх. І всі їли й наїлися, а з позоставших кусків сім кошів назбирали... А їдців було тисяч з чотири!

Марка 8:1-9

Це одне з найбільш відомих чудес Ісуса. Своїми вчинками та повчанням Ісус показує нам, що співчуття – дуже важлива риса характеру. Прочитай ще одну відому історію:

А Ісус відповів і промовив: Один чоловік ішов з Єрусалиму до Єрихону, і попався розбійникам, що обдерли його, і завдали йому рани, та й утекли, покинувши ледве живого його. Проходив випадком тією дорогою священник один, побачив його, і проминув. Так само й Левит надійшов на те місце, поглянув, і теж проминув. Проходив же там якийсь самарянин, та й натрапив на нього, і, побачивши, змилосердився. І він підійшов, і обв'язав йому рани, наливши оливи й вина. Потому його посадив на худобину власну, і приставив його до гостиниці, та й клопотався про нього. А другого дня, від'їжджавши, вийняв він два динарії, та й дав їх господареві й проказав: Заопікуйся ним, а як більше що витратиш, заплачу тобі, як вернуся.

Луки 10:30-35

Я буду співчутливою людиною!

7.1 Запитання до уроку

1. Опиши своїми словами, що таке «співчуття».
2. Що намагається уявити співчутлива людина?
3. Як довго люди слідували за Ісусом, перед тим, як Він усіх нагодував?
4. Скільки їжі було в Ісуса спочатку? Скільки їжі залишилося?
5. Хто витратив власні гроші, щоб допомогти іншій людині?

6. Хто подякував?

7.2 Обговорення

1. Назвіть три «поважні причини», які могли вигадати священик і Левит, щоб не допомогти чоловікові, якого пограбували?
2. Чим пожертвував самарянин, співчуваючи постраждалому чоловікові?
3. Чим схожі між собою Ісус і самарянин?

7.3 Практичне застосування

1. Яким чином ти міг би втішити друга, в якого недавно помер батько?
2. Яким чином ти міг би виявити співчуття людині зі зламаною рукою?
3. Яким чином ти можеш виявити співчуття до своєї матері, коли вона дуже втомлена?
4. Яким чином ти можеш виявити співчуття учневі, у якого немає друзів?
5. Як ти розумієш вислів «Справжній друг той, хто здатний не тільки сумувати з приводу ваших невдач, але й щиро радуватися вашим досягненням»

«... будьте всі однодумні, спочутливі...»
1 Петр. 3:8

Мій вибір – бути співчутливою людиною.

Ім'я

Дата

8

Надійність

Надійність – сильна риса характеру, яка породжує в людині велику силу волі і викликає повне довір'я інших людей. Бути надійним означає бути такою людиною, якій довіряють, на яку покладаються із впевненістю, що в будь-якій ситуації вона намагатиметься вчинити правильно. Вірна людина завжди виконує свої обов'язки, дбайливо ставиться до своєї та чужої власності, вміє зберігати таємниці і виконувати свої обіцянки.

Суспільство потребує довіри, оскільки неможливо весь час стежити за людьми і перевіряти, чи роблять вони те, що треба. Інколи ми мусимо просто довіряти іншим. Наприклад, ми повинні довіряти, що речі, які ми купуємо, зроблені якісно, що лікарі, які нас лікують, знають, що роблять, що водії відвезуть нас саме туди, куди нам треба. Цей перелік можна продовжувати і продовжувати. Ми щоденно залежимо один від одного в багатьох ситуаціях, і люди, яким не можна довіряти, ускладнюють усім життя.

Надійні люди завжди намагаються дотримуватися своїх обіцянок. Це означає, що вони добре думають, перш ніж щось пообіцяти. Такі люди розсудливо використовують доступну їм інформацію. Важлива риса надійної людини – уміння зберігати таємниці. Але інколи мовчанка може загрожувати небезпекою, і тоді краще розкрити таємницю. Щоб вчинити правильно, потрібна мудрість.

Людам, які є лідерами, потрібно не лише бути надійними, але й мати у своєму оточенні людей, на яких можна покластися, які дадуть мудру пораду і допоможуть прийняти правильне рішення. Оскільки лідери не можуть все знати і виконувати всю роботу власноруч, їм потрібні помічники, яким можна довіряти.

Надійна людина зміцнює все довкола себе: сім'ю, роботу, дружбу, країну. Тому надійність – одна з найважливіших рис характеру.

Яку людину можна називати надійною?

Надійний стілець, бо виготовлений з хорошого дерева.

Надійна будівля, бо стоїть на непорушному камені.

Надійний зв'язок, бо забезпечений новітніми технологіями.

Надійний банк, бо має великий капітал.

Надійна угода, бо укладена юридично грамотно.

Надійність передбачає наявність якоїсь постійної, незмінної якості. Вона має бути чимось забезпечена. «Ніщо» не може бути надійним.

А яку ж людину можна назвати надійною?

Це людина, яка має внутрішній фізичний, інтелектуальний, духовний потенціал, на який можуть покластися інші люди, людина слова і людина діла.

Надійний захисник володіє фізичною силою, надійний майстер – вправними руками, надійний друг – добрим, щирим серцем.

Якщо ти хочеш бути надійною людиною, потрібно багато вчитися, тренуватися, працювати над собою, усебічно розвиватися, щоб накопичувати цей потенціал, який згодом зможеш використати на благо своїх ближніх, своєї країни.

Однак мушу тебе розчарувати. Поняття надійності відносне, з часом або під впливом обставин дерево висихає, технології старіють, капітал знецінюється, скелі дають тріщини, а люди вмирають. Сумно, але факт – абсолютної надійності на землі немає.

Слово Боже досить категорично застерігає: *«Проклятий той муж, що надію кладе на людину»* (Єр. 17:5), так само як і на багатство: *«Хто надію кладе на багатство своє, той впаде»* (Пр. 11:28), на силу та мудрість: *«Хай не хвалиться мудрий своєю премудрістю, і хай не хвалиться лицар своєю хоробрістю»* (Єр. 9:22), або ж на славу й красу: *«Бо кожне тіло немов та трава, і всяка слава людини як цвіт трав'яний: засохне трава то й цвіт опаде»* (1 Петр. 1:24).

Проте Господь Бог не залишає людину, вінець Свого творіння, у розчаруванні та безнадії. Просто й велично звучать слова 124-го Псалма: «Ті, хто надію складає на Господа, вони як Сіонська гора, яка не захитається, яка буде стояти повік!»

Одного разу Ісус Христос розповів Своїм учням таку притчу.

У місті якомусь суддя був один, що Бога не боявся, і людей не соромився. У тому ж місті вдова перебувала, що до нього ходила й казала: «Оборони мене від мого супротивника!» Але він довгий час не хотів. А згодом сказав сам до себе: «Хоч і Бога я не боюся, і людей не соромлюся, але через те, що вдовиця оця докучає мені, то візьму в оборону її, щоб вона без кінця не ходила, і не докучала мені». І промовив Господь: «Чи чуєте, що говорить суддя цей неправедний? А чи ж Бог в оборону не візьме обраних Своїх, що голосять до Нього день і ніч, хоч і баряться Він щодо них? Кажу вам, що Він їм незабаром подасть оборону! Та Син Людський, як прийде, чи Він на землі знайде віру?..» (Євангелія від Луки 18:2-8)

Ісус Христос – наш Спаситель і Господь, Сильна Башта і Оборонець, Суддя справедливий і Лікар, Скеля і Прапор, Дивний Порадник і Начальник життя. Усі ці, а також багато 29н.ших Імен Бога ви зустрінете у Святому Письмі, якщо будете його уважно читати й досліджувати.

Вірте в Нього всім серцем і вас ніхто й ніщо не здолає!

Надія Доля

Біблійна історія

У Біблії, у книзі Буття, записана історія про чоловіка, який був настільки надійним, що люди, на яких він працював, завжди були впевнені: він усе зробить найкращим чином. Цей чоловік робив усе так добре, що навіть зі складних ситуацій отримував хороший результат. Його звали Йосипом.

Він мав одинадцять братів і одну сестру і був улюбленим сином свого батька. Через це брати так сильно заздрили Йосипу, що одного дня продали його работорговцям. Ті завезли Йосипа у Єгипет, могутню на той час країну, де його купив чоловік на ім'я Потіфар. Ось, що про це написано в Біблії:

І побачив його пан, що Господь з ним, і що в усьому, що він робить, Господь щастить у руці його. І Йосип знайшов милість в очах його, і служив йому. А той призначив його над домом своїм, і все, що мав, віддав в його руку. І сталося, відколи він призначив його в домі своїм, і над усім, що він мав, то поблагословив Господь дім єгиптянина через Йосипа. І було благословення Господнє в усьому, що він мав, у домі й на полі. І він позоставив усе, що мав, у руці Йосиповій. І не знав він при ньому нічого, окрім хліба, що їв.

А Йосип був гарного стану та вродливого вигляду. І сталося по тих пригодах, і звела свої очі на Йосипа жінка пана його. І сказала вона: Ляж зо мною!

Буття 39:3-7

Дружина Потіфара намагалась звабити Йосипа, та він відмовив їй. І тоді вона збрехала про нього чоловікові. Потіфар повірив дружині і наказав кинути Йосипа до в'язниці.

І взяв його Йосипів пан, та й віддав його до дому в'язничного, до місця, де були ув'язнені царські в'язні.

І пробував він там у тім домі в'язничнім. А Господь був із Йосипом, і прихилив до нього милосердя, та дав йому милість в очах начальника в'язничного дому. І начальник в'язничного дому дав у руку Йосипа всіх в'язнів, що були в домі в'язничнім, і все, що там робили, робив він. Начальник в'язничного дому не бачив нічого в руці його, бо Бог був із ним, і що він робив, щастив йому Господь.

Буття 39:20-23

Навіть у в'язниці Йосип був настільки надійним, що його зробили наглядачем над іншими в'язнями. І з Божою допомогою він був успішним у всьому, що робив.

Одного дня єгипетському фараону наснився сон. Він не знав його значення і хвилювався через це. Тоді слуга фараона, який познайомився з Йосипом за ґратами, розповів, що той уміє тлумачити сні. Фараон відразу наказав привести Йосипа, і він розповів, що означає його сон: сім років у Єгипті триватиме достаток і буде багато їжі, а наступних сім років триватиме голод і не буде їжі. Ось що Йосип порадив фараону зробити і що сталося далі:

А тепер нехай фараон наздрить чоловіка розумного й мудрого, і нехай поставить його над єгипетською землею. Нехай учинить фараон, і нехай призначить урядників над краєм, і нехай за сім літ достатку збирає п'ятину врожаю єгипетської землі. І нехай вони позбирають усю їжу тих добрих років, що приходять, і нехай вони позбирають збіжжя під руку фараонову, на їжу по містах, і нехай бережуть. І буде та їжа на запас для краю на сім літ голодних, що настануть в єгипетській землі, і край не буде знищений голодом.

І була ця річ добра в очах фараона та в очах усіх його рабів. І сказав фараон своїм рабам: Чи знайдеться чоловік, як оцей, що Дух Божий у нім?

І сказав фараон Йосипові: Що Бог відкрив тобі це все, то немає такого розумного й мудрого, як ти. Ти будеш над домом моїм, а слів твоїх уст буде слухатися весь народ мій. Тільки тронем я буду вищий від тебе.

І сказав фараон Йосипові: Дивись, я поставив тебе над усім краєм єгипетським. І зняв фараон персня свого з своєї руки, та й дав його на руку Йосипову, і зодягнув його в одягу віссонну, а на шию йому повісив золотого ланцюга. І зробив, що він їздив його другим повозом, і кричали перед обличчям його: Кланяйтеся! І поставив його над усім єгипетським краєм.

І сказав фараон Йосипові: Я фараон, а без тебе ніхто не підійме своєї руки та своєї ноги в усім краї єгипетським. І назвав фараон ім'я

Йосипові: Цофнат-Панеах, і дав йому за жінку Оснату, дочку Поті-Фера, жерця Ону. І Йосип піднявся над єгипетським краєм.

А Йосип був віку тридцяти літ, коли він став перед лицем фараона, царя єгипетського. І пішов Йосип від лиця фараонового, і перейшов через увесь єгипетський край. А земля в сім літ достатку родила на повні жмені. І зібрав він усю їжу семи літ, що була в єгипетським краї, і вмістив їжу по містах: їжу поля міста, що навколо нього, вмістив у ньому. І зібрав Йосип збіжжя дуже багато, як морський пісок, аж перестав рахувати, бо не було вже числа.

Буття 41:33-49

За будь-яких обставин на Йосипа можна було покластися. Він був настільки надійним і вмів так добре порадити, що перетворився з раба на правителя над Єгиптом. Більшим за нього був лише фараон.

Я буду надійною людиною!

8.1 Запитання до уроку

1. Опиши своїми словами, що таке «надійність».
2. Які події передували тому, що Йосип став другою наймогутнішою людиною в Єгипті?
3. Які якості фараон побачив у Йосипі?

8.2 Обговорення

1. Яким чином могло змінитися життя Йосипа, якби він не був надійною людиною?
2. Чому, на твою думку, Бог дозволив, щоб Йосипа несправедливо продали в рабство, а потім несправедливо кинули до в'язниці?

8.3 Практичне застосування

1. Яким чином тобі потрібно змінитися, щоб стати більш надійною людиною?
2. Уяви собі людину зовсім ненадійну, на яку не можна покластися. Які 5 кроків ти використаєш, щоб навчити її бути надійною?
3. Що ти зробиш у кожній із цих ситуацій, щоб показати свою надійність?
  - а. Друг просить тебе певний час потримати в себе його гроші.
  - б. Вчитель дає всім учням завдання і на деякий час виходить із класу.
  - в. Батько попросив тебе допомогти йому щось зробити, а твій товариш кличе грати у футбол.

«... стереже Господь вірних...»

Пс. 30:24

Мій вибір – бути надійною людиною.

Ім'я

Дата

Відданість

Відданість – важлива риса характеру людини, яка ототожнюється з любов'ю, прихильністю, прив'язаністю до якоїсь особи, ідеї. Відданість – це почуття симпатії до якоїсь людини, що відзначається постійністю, вірністю; це прагнення наслідувати її, захоплюватися нею. Відданість і вірність пробуджують у людині найкращі, найпотужніші сили.

Найбільш гострою є потреба відданості і вірності людини з християнським переконанням. Люди, які відступили від від християнської Церкви, в інших релігіях не можуть знайти тої величі, свободи й людинолюбства з боку Бога до людини.

Бути відданим означає залишатися вірним людям та своїм переконанням і не зраджувати їх. Якщо я відданий якійсь людині, то робитиму все можливе, щоб їй було добре, і ніколи не зашкоджу їй. Якщо я відданий певним переконанням, то захищатиму їх, коли інші ставитимуть їх під сумнів, і буду поводитися відповідно до цих переконань. Віддана людина не коливається між різними можливостями вибору. Вона завжди твердо стоїть на тому, у що вірить.

Відданість найкраще виявляється в період випробувань – часом або важкими періодами в житті. Ми залишаємося відданими, якщо продовжуємо вірити навіть тоді, коли інші ставлять наші переконання під сумнів або висміюють їх. Ми залишаємося відданими, коли не відвертаємося від друга, якого всі покинули.

Бути відданим не означає не помічати недоліків. Навпаки – відданість інколи потребує того, щоб дещо змінити. Відданість – це не досконалість, а перш за все вірність.

З часом наші переконання можуть змінюватися. Інколи ми перестаємо бути вірними чомусь чи комусь, бо це приносить тільки шкоду. Але відданість як риса характеру має велике значення. Невірність і зрада шкодять нам самим і оточуючим людям. Якщо ми легко відвертаємося від того, у що віримо, це показник слабкого характеру.

Біблійна історія

У Біблії, у книзі Рут, є історія про людину, яка виявила велику відданість. Коли в ізраїльській землі почався голод, чоловік на ім'я Елімелех і його дружина Ноомі з двома синами залишили рідне місто Вифлеєм і переселилися в іншу землю – Моаб. Після смерті Елімелеха Ноомі з дітьми залишалася жити в новому домі. Згодом обоє синів одружилися з жінками з цієї країни. Одну з них звали Орпа, а іншу – Рут. Через десять років померли також обоє синів.

Таким чином Ноомі втратила і чоловіка, і дітей, і вирішила повернутися до Вифлеєму. Вона думала, що Орпа і Рут захочуть залишитися в рідній землі й просила їх так і зробити.

І сказала Ноомі до двох своїх невісток: Ідіть, верніться кожна до дому своєї матері. І нехай Господь зробить із вами милість, як ви зробили з померлими та зо мною. Нехай Господь дасть вам, і ви знайдете відпочинок кожна в домі свого мужа!

І вона поцілувала їх, а вони підняли свій голос та плакали. І вони сказали до неї: Ні, з тобою ми вернемося до народу твого!

А Ноомі сказала: Вертайтеся, дочки мої, чого ви підете зо мною? Чи я маю ще в утробі своїй синів, а вони стануть вам за чоловіків?

Верніться, дочки мої, ідіть, бо я занадто стара, щоб бути для мужа. А коли б я їй сказала: Маю надію, і коли б цієї ночі була з мужем, і також породила синів, чи ж ви чекали б їх, аж поки повиростають? Чи ж ви зв'язалися б з ними, щоб не бути замужем? Ні, дочки мої, бо мені значно гірше, як вам, бо Господня рука знайшла мене.

Рут 1:8-13

І підняли вони голос свій, і заплакали ще. І поцілувала Орпа свою свекруху, а Рут пригорнулася до неї.

І сказала Ноомі: Ось зовиця твоя вернулася до народу свого та до богів своїх, вернися й ти за зовицею своєю!

А Рут відказала: Не силуй мене, щоб я покинула тебе, щоб я вернулася від тебе, бо куди підеш ти, туди піду й я, а де житимеш ти, там житиму й я. Народ твій буде мій народ, а Бог твій – мій Бог. Де помреш ти, там помру й я, і там буду похована. Нехай Господь зробить мені так, і так нехай додасть, і тільки смерть розлучить мене з тобою.

Рут 1:14-17

Рут виявила відданість Ноомі своїми словами і ділами. Вона готова була до великих змін у житті заради того, щоб залишитися зі свекрухою.

Я буду відданою людиною!

9.1 Запитання до уроку

1. Опиши своїми словами, що таке «відданість».
2. Яким чином перевіряється відданість?
3. Що означає, коли людина легко зраджує своїм переконанням?
4. Як довго Рут обіцяла бути відданою Ноомі?

9.2 Обговорення

1. Які п'ять сфер життя Рут хоче розділити з Ноомі? Чим їй доведеться пожертвувати заради цього?

2. Що спонукає Рут бути настільки відданою?
3. Якою свекрухою була Ноомі, що змогла викликати таку відданість?

9.3 Практичне застосування

1. Запиши, як у кожній із цих ситуацій вчинить віддана і не віддана людина.
  - а. Твій друг довірив тобі свою таємницю.
  - б. Хтось говорить неправду про твого друга.
  - в. Ти зробив щось погане, але всі думають, що винен твій друг.
2. Яким чином можна бути відданим своїй сім'ї?
3. Яким чином можна бути відданим своїм друзям?
4. *Що означає бути відданим християнським переконанням?*
5. *Хто з відомих тобі людей минулого чи сучасності проявив відданість Богові?*
6. *Чому в житті людини є потреба відданості християнським переконанням? Наведи приклади власної відданості батькам, друзям, Богові.*
7. *Підготуй одне із завдань за вибором:*
  - а) *напиши твір-роздум «Відданість християнським переконанням у житті людини»;*
  - б) *використовуючи біблійні тексти, підготуй коротку розповідь про важливість християнських переконань.*

**«Правдивий друг любить за всякого часу,
в недолі ж він робиться братом».**

Пр. 17:17

Мій вибір – бути відданою людиною.

Ім'я

Дата

Громадянський обов'язок

Громадянський обов'язок людини – відданість своєму народові, своїй Батьківщині, усвідомлення відповідальності перед Богом за долю народу. Людина, яка належить до населення певної держави, користується її правами та виконує обов'язки, встановлені законами цієї держави, підпорядковує свої інтереси громадським, називається громадянином цієї держави. Почуття обов'язку – це голос совісті, це глибоко особисте ставлення людини до свого суспільства, народу.

Одними з головних ознак громадянського обов'язку є мовні обов'язки людини. Кожний, хто вважає себе свідомим членом свого народу, мусить пильно навчатися своєї соборної літературної мови. Кожний громадянин мусить добре пам'ятати, що наймиліша мова в цілому світі – то мова рідна. Кожний свідомий член нації мусить добре знати й виконувати рідномовні обов'язки свого народу.

Всі ми є членами різних груп людей – великих і малих. Кожен із нас є членом своєї сім'ї, членом шкільного колективу. Можливо, ти є членом спортивної команди, якогось клубу чи організації. В ширшому розумінні кожен із нас є мешканцем певного міста чи села, громадянином нашої держави.

Людина з сильним характером намагається всіляко покращити життя спільноти там, де вона живе. Для цього потрібні всі риси характеру, про які ми вже говорили. Наприклад, у сім'ї завжди все виходить якнайкраще, якщо всі члени родини відповідальні й поважають один одного. Життя в будь-якій країні стає кращим, якщо її громадяни поведуться чесно, не порушують закони і старанно працюють. Бути відповідальним громадянином означає жити згідно з установленими правилами і виконувати свої обов'язки. Це також означає бути відповідальним за самого себе, щоб іншим не доводилось виконувати вашу роботу. Такі незначні речі, як прибрати після себе або вчасно прийти на зустріч, покращують життя суспільства. Запитайте себе: «Якщо хтось зробить свою частину роботи так само, як я, яким чином це вплине на результат нашої спільної справи?»

Якщо більшість людей робить щось неправильно, потрібна мужність, щоб сказати правду. В подібних випадках хороші громадяни можуть стати прикладом для наслідування і змінити все на краще.

Громадянином і патріотом може стати тільки людина з чуйним і мужнім серцем. Патріотизм - це сплав почуття й думки, осягнення святині – Батьківщини – не тільки розумом, а передусім серцем. І починається це осягнення з того, що в навколишньому світі хтось стає для людини незмірно

дорогим, комусь вона готова віддати всі сили своєї душі. Патріотизм починається з любові до людини. Початок патріотичного бачення і відчуження світу, почуття Батьківщини – в любові до найдорожчої на землі людини – до рідної матері.

Громадянське змушення приносить думку про те, що я щось зробив для людей, щось дав їм. Це найважливіше джерело морального багатства юності. Осягнути Батьківщину розумом і серцем може лише той, хто в 12 - 13-річному віці вже придбав своє моральне багатство. По крихітці, по зернинці нагромаджуйте моральне багатство юності, нагромаджуйте з дитинства, з отрочства. У 12 - 13-річному віці людина повинна, оглянувшись назад, побачити те, що вона зробила для людей, і пережити гордість: ось це моя праця! Оця гордість і є духовним зарядом, основою ідейного однодумства.

Василь Сухомлинський

Біблійна історія

Прочитай історію про те, як обраний Богом народ, ізраїльтяни, проявили свою громадську позицію, коли виникла потреба збудувати особливе місце поклоніння – скинію заповіту.

А Господь промовляв до Мойсея, говорячи: Промовляй до Ізраїлевих синів, і нехай вони візьмуть для Мене приношення. Від кожного мужа, що дасть добровільно його серце, візьмете приношення для Мене.

Вихід 25:1-2

І нехай збудують Мені святиню, і перебуватиму серед них.

Вихід 25:8

І приходили кожен чоловік, кого вело серце його, і кожен, кого дух його чинив щедрим, і приносили приношення Господеві для роботи скинії заповіту, і на кожную працю його, і на священні шати. І приходили ті чоловіки з жінками, кожен щедросердий, і приносили гачка, і носову сережку, і персня, і сережку, всякі золоті речі, та все, що людина приносила, як золото приношення для Господа. І кожна людина принесла, що хто мав: блакить, і пурпур, і червень, і вісон, і вовна козина, і баранячі начервоно пофарбовані шкурки, і шкурки тахашеві. Кожен, хто жертвував срібне та мідяне приношення, приносив Господнє приношення, і кожен, хто мав, поприносили акаційне дерево, на всяке зайняття коло тієї роботи. І кожна мудросерда жінка пряла руками своїми, і приносила пряжу: блакить, і пурпур, і червень, і вісон. І всі жінки, кого вело їхнє серце, пряли козину вовну.

Вихід 35:21-26

Кожен чоловік та жінка, кого їхнє серце схияло приносити для

кожної праці, яку Господь наказав робити рукою Мойсея, – Ізраїлеві сини приносили добровільний дар для Господа.

І сказав Мойсей до Ізраїлевих синів: Дивіться, Господь назвав на ім'я Бецал'їла, сина Урієвого, сина Хура, Юдиного роду. І наповнив його Духом Божим, мудрістю, розумуванням, і знанням, і здібністю до всякої роботи на обмислення мистецьке, на роботу в золоті, і в сріблі, і в міді, і в обробленні каменя, щоб всаджувати, і в обробленні дерева, щоб робити в усякій мистецькій роботі. І вклав в його серце, щоб навчав, він і Оголіяв, син Ахісамаха, Данового племені. Він наповнив їх мудрістю серця, щоб робили вони всяку роботу обрібника, і мистця, і гаптівника в блакиті, і в пурпурі, і в червені, і в вісоні, і ткача, що роблять усяку роботу й задумують мистецькі речі.

Вихід 35:29-35

І покликав Мойсей Бецал'їла та Оголіява, та кожного мудросердого чоловіка, кому Господь подав мудрість у серце, кожного, кого вело серце зблизитися до тієї праці, щоб зробити її. І взяли вони від Мойсея все приношення, що позносили Ізраїлеві сини для праці служби святині, щоб зробити її. А вони ще приносили до нього щоранку добровільного дара. І прибули всі мудреці, що роблять усю роботу святині, кожен із праці своєї, яку вони роблять, і сказали до Мойсея, говорячи: Народ приносить більше, ніж потрібно було для праці, яку Господь звелів був зробити.

І Мойсей наказав проголосити в таборі, говорячи: Ні чоловік, ні жінка нехай не роблять уже нічого на приношення для святині. І був стриманий

народ від приносів. А наготовленого було досить для кожної праці, щоб зробити її, і ще зоставалось.

Вихід 36:2-7

Ці люди справді хотіли допомогти збудувати скинію. Вони вільно жертвували власне багатство для спільної справи. Вони давали так багато всього, що Мойсею довелося оголосити, що принесеного більше ніж достатньо.

Я буду добрим громадянином!

10.1 Запитання до уроку

1. Опиши своїми словами, що означає «бути громадянином».
2. Скільки всього мусила принести кожна родина для будівництва скинії заповіту?
3. Звідки головний майстер Бецал'їл отримав свої вміння?
4. Які здібності, окрім мистецьких, мав Бецал'їл?

10.2 Обговорення

1. Чому, на твою думку, Бог хотів, щоб кожен член спільноти брав участь

у будівництві скинії заповіту?

10.3 Практичне застосування

1. У яких шкільних, церковних, міських чи сільських «проектах» ти міг би брати участь?

2. Відповівши на запитання тесту, дізнаєшся, чи є ти громадянином своєї держави?

1. Я розмовляю українською мовою, хоч знаю й інші мови:

а) так; б) ні; в) залежить, якою мовою розмовляє співрозмовник.

2. Я не дозволяю іншим ображати мою мову та державу в моїй присутності:

а) так; б) ні; в) залежить, якою мовою розмовляє співрозмовник.

3. Я користуюсь правами та виконую обов'язки, встановлені законами Української держави:

а) так; б) ні; в) деякі.

4. Я гордий, що я українець:

а) так; б) ні; в) мені все одно, міг би бути й англійцем.

5. Я люблю свою Батьківщину:

а) так; б) ні; в) не знаю.

6. Я відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги:

а) так; б) ні; в) не знаю.

6. Я знаю напам'ять гімн України:

а) так; б) ні; в) так, але не всі куплети.

7. Мій громадянський обов'язок – шанувати свою Вітчизну, рідний народ, українську землю, служити Україні, розбудовувати її самовідданою працею:

а) так; б) ні; в) здається.

4. Прочитай прислів'я і поясни, яка ідея їх об'єднує? Людина без батьківщини - як птах без гнізда. Люблять Батьківщину не за те, що вона велика або могутня, а за те, що вона твоя. Ціну рідній стороні складеши на чужині.

5. Склади кроссворд зі слів «повага», «відповідальність», «чесність», «сміливість», «працелюбність», «доброта», «співчуття», «надійність», «відданість», «громадянський обов'язок», на основі словосполучення «християнська етика»

«Краще двом, як одному, бо мають хорошу заплату за труд свій... А коли б хто напав на одного, то вдвох вони стануть на нього, – і нитка потрійна не скоро пірветься!»
Екл. 4:9, 12

Мій вибір – бути добрим громадянином.

Ім'я

Дата

Лист Небесного Батька

Дивне дитя Моє... (Пс. 138:1)

Усі путі твої Я знаю... (Пс.138:3) і волосся все на голові твоїй пораховано...

(Мт. 10:29-31)

Бо Я створив тебе на Свій образ (Бут. 1:27)

Мною ти живеш, і рухаєшся, і існуєш (Дії 17:28)

Я поруч з тобою і нема в Мене зла, і Я сповнений любові до тебе (1 Ів. 4:16)

Я бажаю віддати тобі її всю, тому що ти – Моє дитя, а Я – Батько Твій (1 Ів. 3:1)

Я знаю, що тобі потрібно, і дам це тобі (Мт. 6:31-33)

Мої думки про тебе завжди сповнені надії... (Єр. 29:11)

Тому що Я вічним коханням тебе покохав (Єр. 31:3)

Я не відвернуся від тебе... (Єр. 32:40)

Я можу зробити значно більше над усе, чого ти просиш або думаєш (Еф. 3:20),

бо Я – твоя найбільша потіха (2 Сол. 2:16–17)

Я – Отець твій, і люблю тебе так само, як Сина Свого Ісуса... (Ів. 17–23)

Якщо ти приймеш дар Мого Сина Ісуса, то матимеш Мене... (1 Ів. 2:32)

Я кличу до тебе – чи будеш ти Моїм дитям? (Ів. 1:12)

Я чекаю на тебе... (Лк. 15:11-32)

Люблю тебе, твій Батько – Всемогутній Бог

ЗМІСТ

Від авторів	
ПОВАГА	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	
ЧЕСНІСТЬ	
СМІЛИВІСТЬ	
ПРАЦЕЛЮБНІСТЬ	
ДОБРОТА	
СПІВЧУТТЯ	
НАДІЙНІСТЬ	
ВІДДАНІСТЬ	
ГРОМАДЯНСЬКИЙ ОБОВ'ЯЗОК	
ЛИСТ НЕБЕСНОГО БАТЬКА	

ВИДАННЯ ДЛЯ САМОВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ ШКОЛЯРА

Френ Армор
Ірина Сіданіч

**УРОКИ
ДЛЯ
ВИХОВАННЯ
ХАРАКТЕРУ**